

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ
 ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ- ΑΙΓΥΠΤΟΥ- ΕΛΛΑΔΑΣ
 ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Συλλαβογράμματα

A	Α	I	Ψ	O	Ω	U	Ϝ
DA	ΔΕ	DI	ΔΙ	DO	ΔΟ	DU	ΔΥ
JA	JE	KI	ΚΙ	JO	ΚΟ	KU	ΚΥ
KA	KE	ME	ΜΕ	KO	ΜΟ	MU	ΜΥ
MA	ME	NI	ΝΙ	MO	ΝΟ	NU	ΝΥ
NA	NE	PI	ΠΙ	NO	ΠΟ	PU	ΠΥ
PA	PE	QI	ΚΙ	PO	ΚΟ	PU	ΚΥ
QA	QE	RI	ΡΙ	QO	ΚΟ	AU	ΑΥ
RA	RE	SI	ΣΙ	RO	ΚΟ	SU	ΣΥ
SA	SE	TI	ΤΙ	SO	ΚΟ	TU	ΤΥ
TA	TE	WI	ΩΙ	TO	ΚΟ		
WA	WE			WO	ΚΟ		
ZA	ZE			ZO	ΚΟ		

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Προκαλεί , τουλάχιστον, δέος , έκπληξη και απορία στο σύγχρονο άνθρωπο του κομφορμισμού , της αυτοματοποίησης και της υψηλής τεχνολογίας η διαδρομή του ανθρώπου προς την κατάκτηση του πολιτισμού του.

Και πολιτισμός χωρίς ανακάλυψη και κατάκτηση της γραφής δεν νοείται. Από τα πρώτα « καλλιτεχνικά» αποτυπώματα του προϊστορικού ανθρώπου στις βραχογραφίες στο σπήλαιο LASCAUX της Γαλλίας (30.000 π.Χ) ή αλλού

μέχρι τη συστηματοποίηση του γραφικού κώδικα πέρασαν αρκετές χιλιετηρίδες.

Στόχος της σημερινής παρουσίας είναι η παρακολούθηση αυτής της ανυπέρβλητης κατάκτησης που εξασφάλισε στους πρώτους πολιτισμούς, εκτός των άλλων, το εισιτήριο για την αθανασία και στους επίδοξους μελετητές τη μαγεία της εξερεύνησης και τον ενθουσιασμό της ανακάλυψης.

Θα προσεγγίσουμε τα πρώτα γραφικά συστήματα όχι από την πλευρά των ειδικών επιστημόνων (γλωσσολόγων-αρχαιολόγων κ.α) αλλά από την οπτική που επιτρέπει η διδασκαλία του μαθήματος και μάλιστα μέσα σε περιορισμένα χρονικά πλαίσια διαμορφώνοντας ομάδες εργασίας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΚΟΙΝΑ

1. Ποια ήταν η πρώτη ύλη; Πού βρέθηκε; Ποια ήταν η επεξεργασία της;
2. Ποιοι και με ποιο τρόπο μάθαιναν και χρησιμοποιούσαν τη γραφή;
3. Ποια ήταν η κοινωνική τους θέση;
4. Τι προνόμια απολάμβαναν;
5. Ποια η σχέση τους με την εξουσία;
6. Ποιο ήταν το περιεχόμενο των κειμένων;
7. Ποιες ομοιότητες ή διαφορές διαπιστώνουμε στη συγκριτική τους μελέτη;
8. Υπάρχουν διαφορετικά είδη γραφής στον ίδιο πολιτισμό; Να τα επισημάνετε και να αναφέρετε τους σκοπούς που εξυπηρετούσε ο καθένας.
9. Ποιά ήταν τα αποτελέσματα της αποκρυπτογράφησης;

× ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ (π.χ για τη σφηνοειδή γραφή)

1. Πού και πώς αποτυπώνονταν τα σύμβολα της σφηνοειδούς γραφής;
2. Ποιοι την αποκρυπτογράφησαν και υπό ποιες συνθήκες;
3. Ποια ήταν η σημασία της αποκρυπτογράφησης;
4. Ποιες ανάγκες εξυπηρέτησε;
5. Που αλλού χρησιμοποιήθηκε;

ΣΦΗΝΟΕΙΔΗΣ ΓΡΑΦΗ

Εντοπισμός : Τη χρησιμοποίησαν οι λαοί της Εγγύς Ανατολής (Σουμέριοι, Ακκάδιοι, Βαβυλώνιοι, Χετταίοι, Μήδοι, Πέρσες, Φοίνικες) και οι Αιγύπτιοι.

Θεωρείται μετεξέλιξη της εικονογραφίας ή σημασιογραφίας που απαντάται τόσο στους πρωτόγονους λαούς όσο και σε άλλους σε μεταγενέστερα χρόνια όπως π.χ στους Αζτέκους.

ΠΡΩΤΗ ΥΛΗ : Εξαιτίας της έλλειψης ξυλείας ή πέτρας οι πρώτοι εφευρέτες , οι Σουμέριοι , χρησιμοποίησαν ευρέως την τεχνική της ψημένης στον ήλιο πλίνθου (τεμάχια πηλού) ως οικοδομικό υλικό και γραφική ύλη.

ΤΡΟΠΟΣ ΧΡΗΣΗΣ : Πάνω στον μαλακό πηλό με αιχμηρή μύτη καλαμιού αρχικά και αργότερα γραφίδας αποτυπώνονταν σφηνόσχημα σημεία (κάθετη σφήνα- οριζόντια σφήνα- γωνία από δύο σφήνες) με φορά από δεξιά προς τα αριστερά ή και το αντίστροφο.

Όλα αυτά σε διάφορες θέσεις και σημεία και με τους μεταξύ τους συνδυασμούς σχημάτιζαν διάφορα συμπλέγματα.

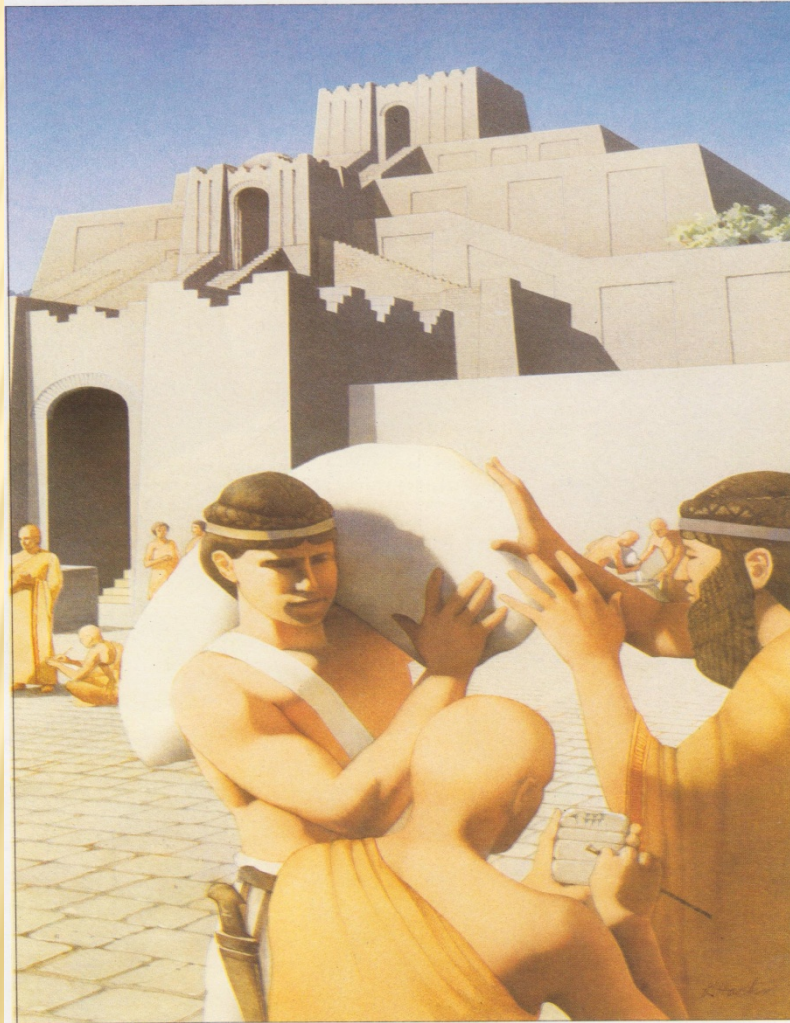
Η βασική μορφή της σφηνοειδούς γραφής ήταν συλλαβική ενώ ελάχιστα σημεία της ήταν ιδεογράμματα που δήλωναν κύρια ονόματα ή γενικές αφηρημένες έννοιες. Περίπου 500 φθογγογράμματα συλλαβικά φανέρωναν φθόγγους ή διφθόγγους συλλαβών. Η συλλαβή ήταν απλή , αποτελούμενη από φωνήεν και σύμφωνο. Υπήρχαν όμως και πιο σύνθετες συλλαβές μ'ένα φωνήεν και περισσότερα σύμφωνα.

	3300 π.Χ.	2800 π.Χ.	2400 π.Χ.	1800 π.Χ.
ΘΕΟΣ, ΟΥΡΑΝΟΣ				
ΓΗ				
ΑΡΡΕΝ				
ΘΗΛΥ				
ΒΟΥΝΟ				
ΑΝΘΡΩΠΟΣ				
ΜΕΓΑΛΟΣ				
ΒΑΣΙΛΙΑΣ				
ΑΡΟΤΡΟ				
ΣΙΤΑΡΙ				
ΠΡΟΒΑΤΟ				
ΒΟΔΙ				
ΨΑΡΙ				
ΠΟΥΛΙ				
ΚΕΦΑΛΙ				
ΣΤΟΜΑ				
ΝΕΡΟ				
ΠΙΝΟ				
ΤΡΟΦΗ				
ΤΡΟΓΟ				
ΧΕΡΙ				
ΠΟΔΙ				

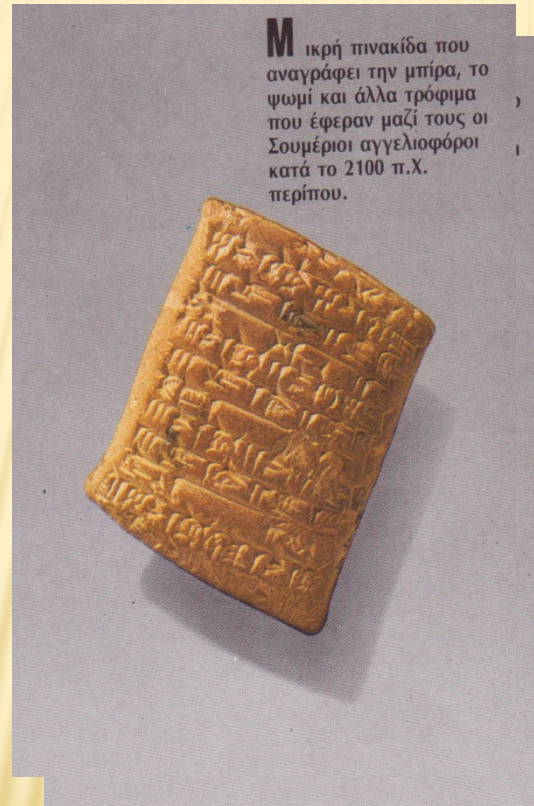
ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΓΡΑΦΗΣ – ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Η γραφή των λαών αυτών και ειδικά των Σουμερίων προέκυψε από τις ανάγκες της θρησκείας, του εμπορίου και της διακυβέρνησης (υπενθυμίζεται ο θεοκρατικός χαρακτήρας της πολιτικής οργάνωσης).

Οι ιερείς χρειάζονταν μια μέθοδο με την οποία θα γνώριζαν ποιοι από τους γεωργούς είχαν φέρει τις ετήσιες εισφορές τους σε κριθάρι στο ναό (τρόπος εξευμενισμού των θεών για την προστασία της σοδειάς) ή τι αφιερώματα είχαν προσφέρει στους θεούς.

Οι έμποροι έπρεπε να καταγράφουν ποια τρόφιμα είχαν σταλεί στο εξωτερικό για ανταλλαγή. Ήδη από το 8000 π.Χ μικρά πήλινα τεμάχια διαφόρων διακριτικών σχημάτων χρησιμοποιούνταν από τους γεωργούς της Μ. Ανατολής για την απογραφή των εμπορευμάτων τους. Πολύ αργότερα οι έμποροι χρησιμοποιούσαν αυτά τα αντικείμενα σαν ένα είδος φορτωτικής που συνόδευε τα εμπορεύματα που αγόραζαν ή πουλούσαν. Τα τοποθετούσαν μέσα σε κούφιες σφαίρες από πηλό και κατόπιν τις σφράγιζαν. Ο έμπορος χάραζε πάνω σ' αυτή τη σφαίρα (μπούλα) , ένα αριθμητικό σημάδι για να δείχνει πόσα τεμάχια περιείχε. Δίπλα σχεδίαζε την εικόνα του τεμαχίου για να δείξει το είδος του εμπορεύματος.

Οι διαχειριστές ήθελαν να τηρούν μητρώα της καταμέτρησης της γης και των αστικών δραστηριοτήτων.

Οι γραφείς : Γόνιμοι κυρίως πλουσίων και ισχυρών οικογενειών. Από μικρή ηλικία μέχρι την ενηλικίωση εκπαιδεύονταν στην Εντούμπα (ο οίκος των πινακίδων), το αρχαιότερο σχολείο του κόσμου. Ήταν παράρτημα του ναού ή του βασιλικού ανακτόρου . Από τα δίδακτρα που κατέβαλαν οι μαθητές (όλοι άρρενες) συντηρούνταν ο διευθυντής , ο ουμιά (ο ειδικός ή καθηγητής) και οι δάσκαλοι γνωστοί ως « μεγάλοι αδελφοί». Τα πρώτα μαθήματα περιελάμβαναν αντιγραφή σημείων και αποστήθιση μεγάλων καταλόγων από λέξεις και φράσεις . Ένας κατάλογος περιελάμβανε τα μέρη του σώματος , ένας άλλος τα ονόματα των ζώων και ένας τρίτος αντικείμενα φτιαγμένα από ξύλο.

Όταν μάθαιναν να γράφουν από μνήμης τα σημεία , περνούσαν στη μελέτη της γραμματικής και του συντακτικού , στη μελέτη εκθέσεων και τελικά συμβολαίων και άλλων πρακτικών εγγράφων.

Ο ασυνεπής μαθητής αντιμετώπιζε ραβδισμό έως και 4 φορές την ημέρα (!) επειδή αμελούσε τις υποχρεώσεις του. Ωστόσο υπήρχαν και περιπτώσεις , όπως μαρτυρεί το περιεχόμενο των πινακίδων, που δάσκαλοι δωροδοκήθηκαν ή διεφθάρησαν από τον πλούσιο και ισχυρό πατέρα προκειμένου ο γιος τους να πάρει « το πιστοποιητικό σπουδών»! Αυτή η περίπτωση , μάλιστα, ήταν αρκετά δημοφιλής , αν κρίνει κανείς από τις πάνω από 20 (!) παραλλαγές της που διασώθηκαν σε πινακίδες διαφορετικών λαών .

Οι μελλοντικοί γραφείς μάθαιναν επίσης αρκετά μαθηματικά. Το σύστημα υπολογισμού των Σουμερίων που στηριζόταν στον αριθμό 60 , είχε πρακτική χρησιμότητα αφού μπορεί να διαιρεθεί με το 12. Υιοθετήθηκε για τον καθορισμό της μερίδας τροφίμων και της διανομής της γης.

Οι Σουμεριοί μαθητές εξασκούσαν στον εξηκονταδικό λογισμό λύνοντας πρακτικά προβλήματα όπως ο υπολογισμός των μισθών . Το σουμερικό σύστημα θεωρήθηκε πρόδρομος του σημερινού αραβικού συστήματος . Επιβιώσεις του βρίσκουμε σε εφαρμογές όπως η ώρα των 60 λεπτών και ο κύκλος των 360 μοιρών.

Ο επιμελής μαθητής αμοιβόταν πλουσιοπάροχα. Με την αποφοίτησή του εξασφάλιζε απασχόληση και μια θέση στις προνομιούχες τάξεις της σουμερικής κοινωνίας. Μπορούσε να εργαστεί σε ναό ή στις δημόσιες υπηρεσίες ως λογιστής, γραμματέας ή αρχειοθέτης ή να καταλάβει μια θέση στο εξωτερικό εμπόριο.

Μπορούσε να δημιουργήσει μια ιδιωτική πελατεία , αμειβόμενος από τους αναλφάβητους πελάτες του για τα γράμματα και τα συμβόλαια που έγραφε για λογαριασμό τους . Οι πινακίδες είχαν αξία νομικών εγγράφων εφόσον ο ενδιαφερόμενος τις είχε υπογράψει και είχε βάλει τη σφραγίδα του. Αυτές οι σφραγίδες ήταν μικροσκοπικά έργα τέχνης.

«καταστροφή των μικρών πόλεων».

ποικίλους σκοπούς, από το θείο ως το κοσμικό. Βασιλείς, ιερατείο, έμποροι και δάσκαλοι, όλοι βασίζονταν στη γραφή, όπως δείχνουν οι διάφορες γραμμένες πινακίδες και αντικείμενα εδώ και στις επόμενες τέσσερις σελίδες. Αριστερά, ομοίωμα συκωτιού πρόβατου, το οποίο — εκτός από το πραγματικό όργανο — χρησιμοποιε για να διδάσκονται οι μαθητευόμενοι ιερείς την τέχνη της μαντείας. Πιο πρακτικό για καθημερινή χρήση ήταν το εγχειρίδιο γεωμετρίας του σπουδαστή (κάτω), το μέτρο βάρους (κάτω δεξιά), καθώς και η ιατρική συνταγή (άκρο δεξιά) που συνιστά θεραπείες για πολλές ασθένειες.

Ενα μεγάλο κομμάτι πινακίδας με μαθηματική άσκηση, που χρονολογείται γύρω στο 1700 π.Χ., συνδυάζει γεωμετρικά σχήματα με ερωτήματα γραμμένα στην ακκαδική. Σε ελεύθερη μετάφραση το κείμενο, στην κάτω δεξιά γωνία, λέει: «Η πλευρά του τετραγώνου είναι ίση με τη μονάδα. Έχω εγγράψει τέσσερα τρίγωνα σ' αυτό. Ποιο είναι το εμβαδόν;» Τις λύσεις αυτών των προβλημάτων διδάσκονταν στα συμερικά και βαβυλωνιακά σχολεία οι νεαροί γραφείς για να μπορούν αργότερα να κάνουν ακριβείς πράξεις και πολύπλοκους

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

TO ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Καθώς εξελισσόταν το περιεχόμενο της γραφής , εξελισσόταν η μορφή και ύφος της.

Στις πρώτες εικονογραφικές πινακίδες ,τα εικονογράμματα χαράζονταν σε κάθετες στήλες αρχίζοντας από τη δεξιά πάνω γωνία. Αυτό όμως αποδείχθηκε άβολο , καθώς το χέρι του γραφέα συχνά χαλούσε τα σημεία που είχε χαράξει πριν. Τελικά οι γραφείς επινόησαν το σύστημα που ακολούθησαν αργότερα και οι δυτικοί λαοί: οριζόντια γραφή από τα αριστερά προς τα δεξιά.

Η σφηνοειδής γραφή περιοριζόταν αρχικά στο ναό ή το ανάκτορο αλλά σύντομα διαδόθηκε σε όλη τη σουμερική κοινωνία . Εξαιτίας των πολλαπλών ερμηνειών των συμβόλων διαδόθηκε εύκολα και σε άλλους γειτονικούς λαούς.

Η γραφή αυτή εξυπηρέτησε ποικίλους σκοπούς. Αρχικά τις ανάγκες ενός πολύπλοκου γραφειοκρατικού - θεοκρατικού μηχανισμού έως πρακτικές οδηγίες της καθημερινότητας π.χ ιατρικές συνταγές, συμβουλές για καλύτερη σοδειά κ.λ.π. Σ' αυτήν είναι γραμμένη η αρχαιότερη νομοθεσία του κόσμου, <ο κώδικας του Χαμουραμπί>, το λογοτεχνικό κείμενο « το έπος του Γκιλγκαμες», γενεαλογικοί κατάλογοι ηγεμόνων , χρονικά σημαντικών γεγονότων της εποχής κ.α.

Αξιοποιήθηκε όμως και στην τέχνη αφού «στόλισε» επιφάνειες γλυπτών .

Αποκρυπτογραφήθηκε από τους Grotfend και Rawlinson στις αρχές του 19^{ου} αι συμβάλλοντας τα μέγιστα στη γέννηση της νέας επιστήμης , της Αρχαιολογίας, και του ειδικού της κλάδου της Ασσυριολογίας.

Εντοπισμός: Αρχαία Αίγυπτος Χρονολογία: 3300 π.Χ

Όταν οι Αιγύπτιοι ανακάλυψαν τη γραφή, τα ιερογλυφικά τους σημεία μπορεί να δήλωναν αυτό που πραγματικά παρίσταναν (ιδεογράμματη γραφή), ολόκληρες έννοιες (όπως τα σουμερικά εικονογράμματα) ,ή ολόκληρες λέξεις. Σύντομα όμως απέκτησαν φωνητική αξία κι ένας αριθμός ιερογλυφικών απέδιδε ομάδες ήχων π.χ η εικόνα μιας μέλισσας εκτός από την προφανή ονομασία του εντόμου σήμαινε τον ήχο «μπιτ» κ.λ.π (φωνογράμματα)

Κομψά , αλλά άβολα στη χρήση χρησιμοποιήθηκαν σε όλη την ιστορία της δυναστικής Αιγύπτου στις μνημειακές επιγραφές ή διακοσμούσαν μεγάλες επιφάνειες στο εσωτερικό ανακτόρων , ναών και κυρίως πυραμίδων με άλλες ζωγραφικές αναπαραστάσεις που στην πλειοψηφία τους δόξαζαν τα έργα των θεών-Φαραώ, υμνούσαν τις αρετές των συζύγων τους ή ακόμα υπογράμιζαν την προσφορά εξεχόντων προσώπων της Αιγυπτιακής κοινωνίας (ιερέων, γραφέων, στρατιωτικών κ.α)

Πώς ,όμως, θα εξυπηρετούνταν οι ανάγκες του πολύπλοκου γραφειοκρατικού συστήματος; Γι' αυτό οι Αιγύπτιοι επινόησαν ένα άλλο είδος γραφής : την ιερατική , πυκνή και ρέουσα γραφή που διευκόλυνε το έργο των γραφέων και χρονολογείται στις απαρχές περίπου του Αρχαίου Βασιλείου

Πρώτη ύλη: Ο πάπυρος. Όπως και οι λαοί της Μεσοποταμίας έτσι και οι Αιγύπτιοι εκμεταλλεύτηκαν ένα υλικό από το φυσικό τους περιβάλλον , το οποίο ήταν αυτοφυές στις όχθες του Νείλου και ένα από τα βασικά εξαγωγίμα προϊόντα της χώρας. Οι Αιγύπτιοι αφού έκοβαν τα καλάμια , τοποθετούσαν πλατιές λωρίδες από την καρδιά του καλαμιού σε δύο στρώσεις έτσι ώστε οι λωρίδες της μιας να σχηματίζουν ορθή γωνία με τις λωρίδες της άλλης . Κατόπιν έβρεχαν και χτυπούσαν αυτή την ψάθα και την άφηναν στον ήλιο να ξεραθεί. Έτσι δημιουργούνταν μια επιφάνεια όμοια με το χαρτί. Ελαφρύς στο βάρος και εύκολος στη χρήση ,τη μεταφορά και την αποθήκευση σε σχέση με τις Σουμερικές πήλινες πινακίδες ο πάπυρος ήταν περιζήτητος στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Το φυτό δε αποτέλεσε, όχι τυχαία , το έμβλημα του κράτους της Άνω Αιγύπτου που κοσμούσε το στέμμα ή άλλα σημεία αγαλμάτων των Φαραώ.

	à	a
	é	i
	â	â
	ou	ou
	ou	ou
	b	b
	p	p
	fg	fg
	m	m
	n	n
	r	r
	h	h
	h	h
	kh	kh
	kh	kh
	s	s
	s	s
	ch	ch
	k	k
	k	k
	g	g
	t	t
	tj	tj
	d	d
	dj	dj

Τα τρία ιερογλυφικά
σημεία, δεξιά,
παριστάνουν τη λέξη που
σημαίνει «αιωνιότητα»
στην αρχαία αιγυπτιακή.
Η λέξη παρουσιάζεται
εδώ ως λεπτομέρεια από
μια τοιχογραφία στον
τάφο της βασίλισσας
Νεφερταρί, συζύγου του
Ραμσή Β', που βασίλεψε
το 13ο αιώνα π.Χ.

Handwritten flourish or decorative element at the top of the page.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

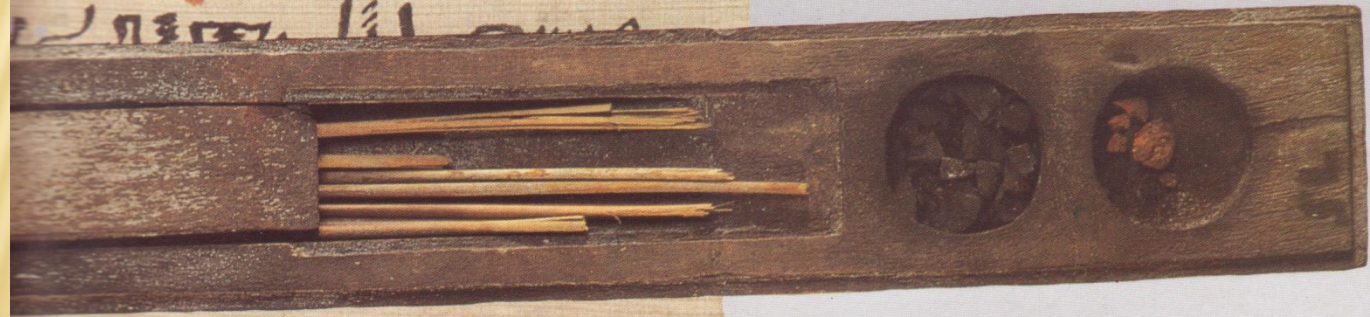
Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

Handwritten text in a cursive script, possibly a religious or historical document.

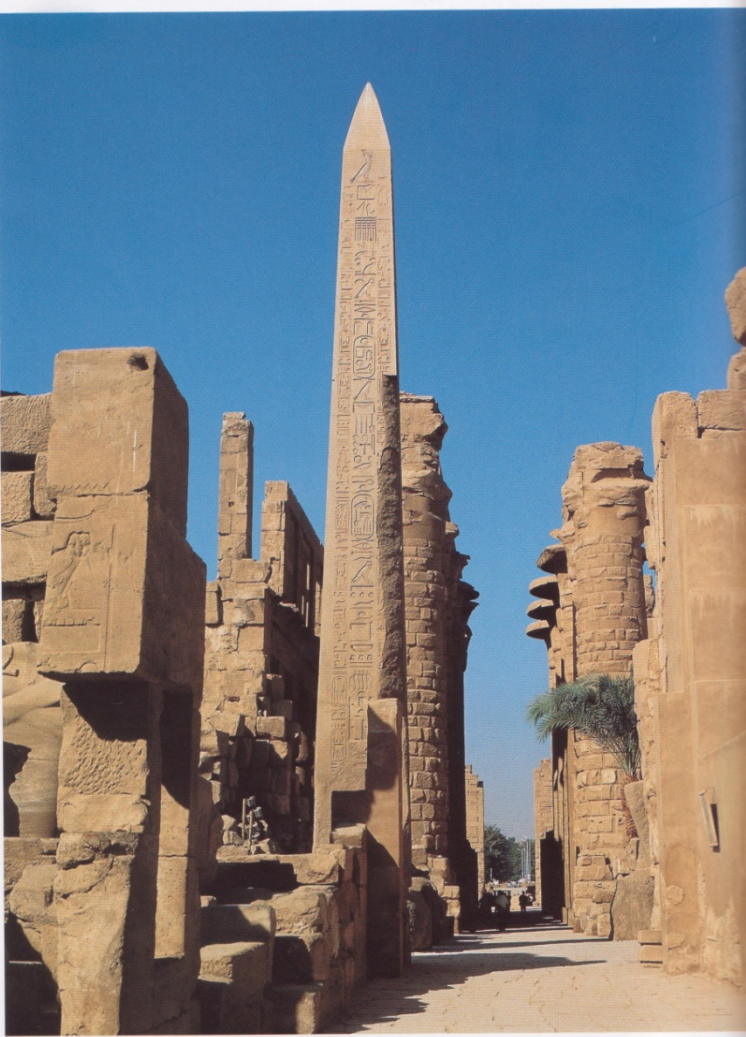
Handwritten text in ancient Egyptian hieroglyphs on a fragment of papyrus. The text is arranged in approximately 10 horizontal lines. Some characters are highlighted in red ink, likely indicating specific words or names. The fragment is torn at the bottom edge.

παπύρου: το δεξιό
αριστερά είναι το ίδιο
ευανάγνωστο σήμερα
όπως και όταν
συντάχθηκε πριν 3.300
χρόνια περίπου.
Αφηγείται την ιστορία
μιας μάχης ενός φαραώ
ενάντια σε εξεγερμένους
υπηκόους. Ο πρώτος
στίχος γράφει:
«Ξαγρύπνησα για τη
μάχη παίρνοντας
συνέδηση και
αναλογιζόμενος ότι ήταν
μια μάχη άμυνας. Αν
είχα καιρό να πάρω
όπλο στα χέρια μου, θα
κατανικούσα τους
αντάρτες».

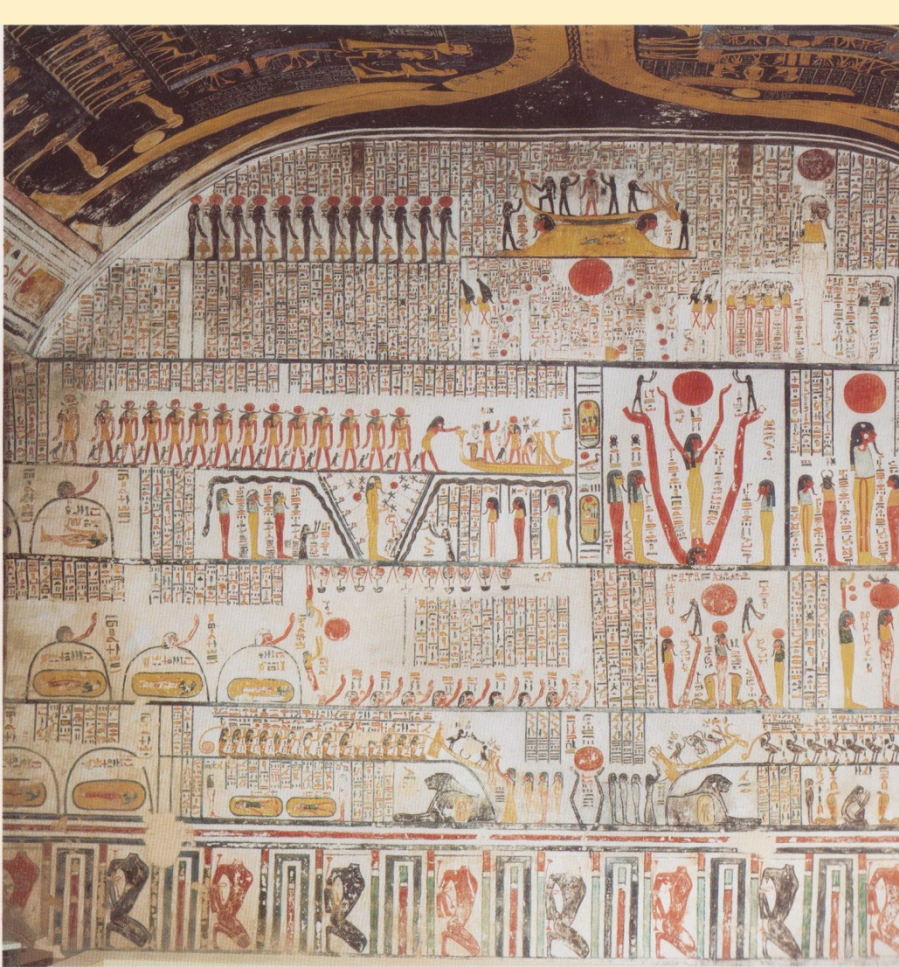
Το ξύλινο κουτί για τις πένες ενός Αιγύπτιου γραφέα περιλαμβάνει τα υλικά που χρειάζεται για

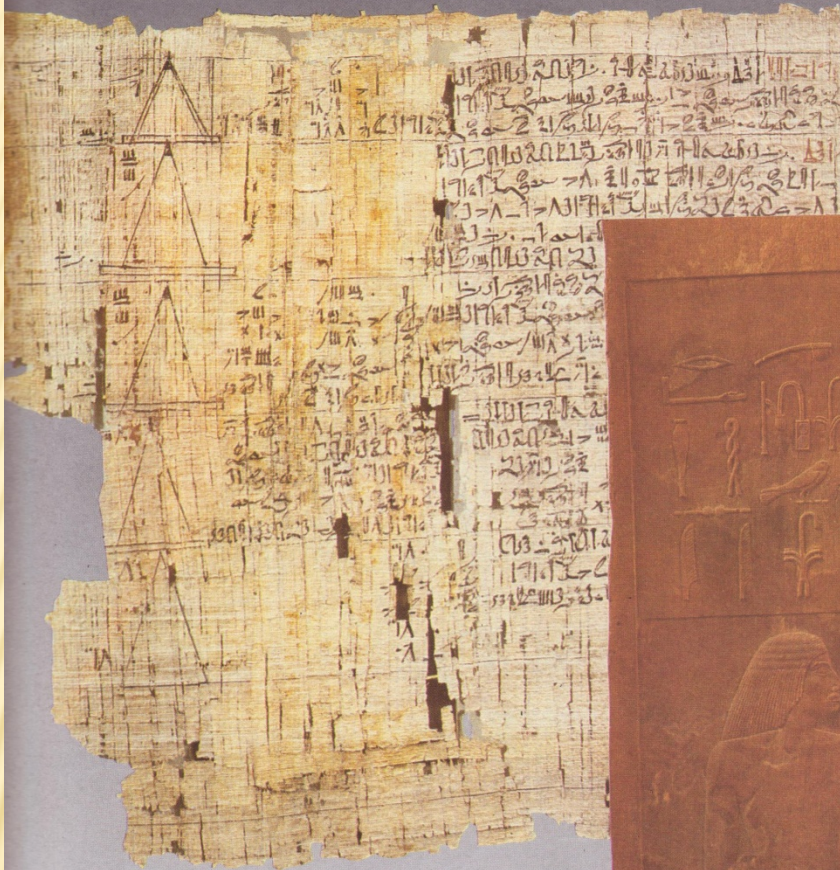
μελανοδοχεία, ένα για μαύρο μελάνι και ένα για κόκκινο μελάνι, το οποίο χρησιμοποιούσε για να τονιστούν

EGYPT
212

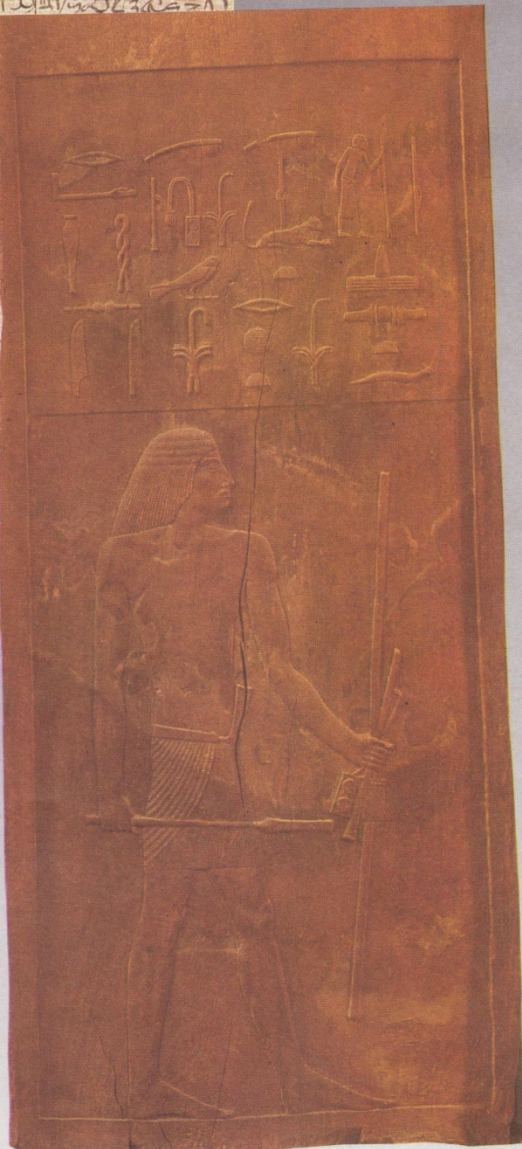
Relief de la mormântul lui Amenhoten al IV-lea Akhenaton cu familia regală sub razele lui Aton; gresie pictată

Η ιερατική γραφή στη δεξιά πλευρά του τμήματος του παπύρου επάνω θέτει προβλήματα σχετικά με τα τρίγωνα, στα αριστερά. Ο πάπυρος αποτελεί τμήμα του μεγαλύτερου αιγυπτιακού μαθηματικού εγχειρίδιου που ανασκαλύφηκε, και τρώπο οι Αιγύπτιοι μηχανικοί υπολόγιζαν τις αναλογίες των πυραμίδων και άλλων οικοδομημάτων. Γραμμένος γύρω στο 1650 π.Χ., ολόκληρος ο πάπυρος ήταν αρχικά ένας κύλινδρος με μήκος 5 μέτρα περίπου και με ύψος 33 εκατοστόμετρα.

Τα ιερογλυφικά επάνω από αυτήν την εικόνα ενός γραφέα διακηρύσσουν την υψηλή θέση που αυτός κατείχε στην κοινότητα.

Είναι γνωστή η αντίληψη των Αιγυπτίων για τη μεταθανάτια ζωή. Αυτό μαρτυρεί, εκτός από τις πυραμίδες, πλήθος παπύρων που βρέθηκαν σε αιγυπτιακούς τάφους, τμήματα του περίφημου «Βιβλίου των Νεκρών». Σ' αυτό κατέγραφαν προσευχές, ξόρκια, ευχές που πίστευαν ότι συνόδευαν το νεκρό και τον βοηθούσαν να περάσει σύντομα σε μια μακάρια μέλλουσα ζωή.

Προέλευση της γραφής : Οι Αιγύπτιοι θεωρούσαν ότι η γραφή, όπως και όλα τα πνευματικά δημιουργήματα, ήταν θεόσταλη. Την άποψη αυτή φαίνεται να διασώζει και ο Πλάτων στο έργο του « Φαίδρος» (π. σελ 28) , όπου αναφέρει τον υποτιθέμενο διάλογο του θεού ΘΕΟΥΘ (ΘΩΘ)-του θεού των γραφών- με το φαραώ Θαμούς στην πόλη της Ναύκρατης για τα προτερήματα του γραπτού λόγου (« βρέθηκε το φάρμακο της σοφίας και της μνήμης») για τα οποία εκφράζει , ίσως, κάποιες επιφυλάξεις.

Οι γραφείς : Ήταν από τις πιο προνομιούχες τάξεις λόγω της δυσκολίας εκμάθησης της γραφής. Μάθαιναν την τέχνη τους από τους ιερείς που τους μούσαν και στην αστρονομία αφού οι κινήσεις των αστερών είχαν θρησκευτική σημασία για τους Αιγυπτίους αλλά και πρακτική αφού τις συνέδεαν με τις πλημμύρες του Νείλου. Η ζωή τους ήταν άνετη και απολάμβαναν πλήθος προνομίων (π.χ φορολογική απαλλαγή) { π. σελ 29 ,Α. GARDINER, Η Αίγυπτος των Φαραώ} σε σχέση με τους αγρότες που υπέφεραν ποικιλοτρόπως. Μνημονεύεται μάλιστα και η περίπτωση ενός βασιλικού γραφέα του φαραώ Αμμενέμη Γ΄, το 19ο αι π.χ , που επειδή έτυχε να έχει το ίδιο όνομα με το βασιλιά έφτασε να γίνει βεζίρης του και ανταμείφθηκε για τις υπηρεσίες του με δικό του νεκρικό ναό. Μετά το θάνατό του λατρεύτηκε ως θεός.

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΡΟΖΕΤΑΣ

Στην πόλη Rachid (Rosette) της Αιγύπτου το 1799 βρέθηκε τυχαία από αξιωματούχο του Ναπολέοντα μια τρίγλωσση επιγραφή από γρανοδιορίτη που αναφερόταν στον Πτολεμαίο τον Ε΄ τον Επιφανή. Το κείμενο γραμμένο στην ιερογλυφική, δημόδη-κοπτική αιγυπτιακή και ελληνική γραφή κατάφερε να διαβάσει ο J.CHAMPOLLION (1822) με βάση τα κύρια ονόματα Πτολεμαίου και Αρσινόης (πιθανολογείται ότι γνώριζε ελληνικά) και να αποκρυπτογραφήσει έτσι τη δύσκολη αυτή γραφή (486 ελληνικές λέξεις αντιστοιχούσαν σε 1419 ιερογλυφικά σύμβολα !)

Σημασία της αποκρυπτογράφησης : Με την εξέλιξη αυτή αναπτύχθηκε και καλλιεργήθηκε η ΑΙΓΥΠΤΙΟΛΟΓΙΑ που διέδωσε και διέσωσε τους θησαυρούς της χώρας και διατηρεί μέχρι σήμερα αμείωτο το ενδιαφέρον επιστημόνων, ερευνητών, μελετητών και επισκεπτών.

Η στήλη φυλάσσεται σήμερα στο βρετανικό μουσείο στο Λονδίνο ενώ άλλα Αιγυπτιακά εκθέματα υπάρχουν σε μουσεία μητροπόλεων Ευρώπης και Αμερικής.

ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ
και

ΑΡΧΑΙΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

Λεξικό

DEAGOSTINI
HELLAS

Στην αρχαία Κρήτη συναντάμε τρία διαφορετικά συστήματα γραφής : Τα Κρητικά ιερογλυφικά , τη Γραμμική Α΄ και τη Γραμμική Β΄ γραφή . Η εμφάνιση της γραφής συμπίπτει με την κατασκευή των πρώτων ανακτόρων που έφερε ριζικές μεταβολές στο Μινωϊκό κόσμο όπως την απαρχή μιας πιο συγκροτημένης γεωπολιτικής οργάνωσης αλλά κυρίως έθεσε τις βάσεις ενός νέου οικονομικού συστήματος που η κύρια πτυχή του ήταν το θαλάσσιο εμπόριο με τους γειτονικούς λαούς (PAX MINOICA) και όχι μόνο.

ΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΙΕΡΟΓΛΥΦΙΚΑ : χρονολογούνται περί το 2000 π.Χ (Παλαιοανακτορική περίοδος). Η ονομασία «ιερογλυφικά» ανήκει στον Α. EVANS ο οποίος ήταν επηρεασμένος από τον Αιγυπτιακό πολιτισμό. Εμφανίζονται σε ολόκληρη σχεδόν την Κρήτη , πάνω σε μαλακές πέτρες, όπως ο στεατίτης, αλλά και σε πινακίδες ή πήλινα σφραγίσματα (με λογιστικό περιεχόμενο , όπως αργότερα με τη Γραμμική Α΄ και τη Γραμμική Β΄). Τα σύμβολα που έχουν γίνει γνωστά ανέρχονται σε 314 περίπου που ανακαλύφθηκαν στα Μάλια , την Κνωσσό και την Πέτρα. Επρόκειτο μάλλον για μια συλλαβική γραφή της οποίας το περιεχόμενο και τη μορφή δεν γνωρίζουμε εξαιτίας του περιορισμένου αριθμού ευρημάτων. Τα πιο αντιπροσωπευτικά πάντως δείγματα είναι η επιγραφή των Μαλίων (λίθινη τράπεζα προσφορών), ο Δίσκος της Φαιστού και ο πέλεκυς του Αρκαλοχωρίου.

Τα Κρητικά ιερογλυφικά δίνουν σε κάθε εικόνα και μια φωνητική αξία , συσχετίζονται με 10 περίπου σύμβολα της Γραμμικής Α΄ ενώ σύγχρονοι μελετητές εντοπίζουν σ΄ αυτά ελληνικές λέξεις πρώιμης ελληνικής διαλέκτου.

Σε αυτή τη γραφή σώζονται και οι περιβόητες «γαλόπετρες» , μικροσκοπικοί σφραγιδόλιθοι, που σύμφωνα με την παράδοση συνήθιζαν να φορούν σαν φυλαχτά οι γυναίκες του νησιού που είχαν μόλις γεννήσει γιατί πίστευαν ότι τους εξασφάλιζαν περισσότερο γάλα. Αυτοί οι σφραγιδόλιθοι ήταν που τράβηξαν την προσοχή του EVANS και τον οδήγησαν στην ανακάλυψη του Μινωϊκού πολιτισμού.

Χαρακτηρίστηκε ένα από τα «αινίγματα» του αρχαίου κόσμου και η αποκρυπτογράφησης του απασχολεί πλήθος επιστημόνων αλλά και απλών ανθρώπων ακόμη και αγράμματων(!). Χρονολογικά τοποθετείται στην πρώιμη νεοανακτορική περίοδο (1700-1380 π. Χ) ενώ ανακαλύφθηκε το 1908 σε υπόγειο του ανακτόρου της Φαιστού από την Ιταλική αρχαιολογική σχολή με επικεφαλής τον L.Pernier. Αποτελεί το αρχαιότερο δείγμα τυπογραφίας .

Πάνω σε διπλή πήλινη επιφάνεια έχουν αποτυπωθεί ιδεογραφικά σύμβολα με σφραγίδες σε σπειροειδή διάταξη. Γλωσσολόγοι και αρχαιολόγοι τον χαρακτηρίζουν ως unicum καθώς δεν υπάρχει κάτι παρόμοιο. Συνολικά υπάρχουν 241 σύμβολα (122+119) χωρισμένα σε ομάδες(μερικά λήγουν σε ομοιοκαταληξία) με μικρές κάθετες γραμμές προς το κέντρο. Τα σημεία που επαναλαμβάνονται παριστάνουν ανθρώπινες μορφές , ζώα , έντομα, πουλιά, κεφάλια και πόδια ζώων, αξίνες, καράβια , τόξα .

Πρόκειται για μια ιδιότυπη ιερογλυφική γραφή που κάποιιοι τη συνδέουν με την Κρητική Ορφική που φυσικά γνώριζαν μόνο οι μυημένοι. Έτσι πιθανόν να εξηγείται ότι το δίσκο μάλλον χρησιμοποιούσε το ιερατείο για τις τελετές του και δεν ήταν-ούτε είναι- εύκολο στον καθένα να διαβάσει.

Πιθανές ερμηνείες : α. θρησκευτικός ύμνος προς τη θεά Μητέρα («Μάτερ ημών») –Μάνα Γη ή προς το θεό Ηλιο.

___ β. εξέλιξη αλφαβήτου δια μέσου ζωδιακού κύκλου

γ. αφήγηση μιας ιστορίας (γι αυτό πολλοί τον συσχετίζουν με τα Ομηρικά έπη και την διάλεκτό τους)

δ. γεωμετρικό θεώρημα

___ ε. ημερολόγιο

στ. οικονομικό αρχείο που αφορούσε στον διαχειριστή του ανακτόρου.

Αν και αρκετοί ερευνητές διατείνονται ότι έλυσαν το μυστήριο του γρίφου διαβάζοντας το περιεχόμενο του κειμένου εν τούτοις κάτι τέτοιο δε μένει παρά να αποδειχθεί καθώς ο τρόπος ανάγνωσης που πρότεινε τόσο ο Evans όσο και άλλοι ερευνητές δημιουργεί εκτός από διχογνωμίες και αδιέξοδα.

ΓΡΑΜΜΙΚΗ Α΄

Στην νεοανακτορική περίοδο εμφανίζεται και το εξελιγμένο σύστημα γραφής που χαρακτηρίστηκε από τον EVANS ως Γραμμική Α΄ στο οποίο έχουν διασωθεί κείμενα γραμμένα σε πήλινες πινακίδες που βρέθηκαν στα αρχαία ανακτόρων ή επαύλεων. Αν και η γραφή δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί εικάζεται ότι το περιεχόμενο των κειμένων αφορά σε οικονομικά θέματα (πινακίδες, σφραγίσματα, ετικέτες, «δισκία») ή θέματα λατρείας αφού τα ευρήματα εντοπίστηκαν κυρίως σε λατρευτικούς χώρους(αναθηματικές επιγραφές σε αρχιτεκτονικά μέλη από κόνιαμα ή πέτρα ,επιγραφές σε λίθινα και πήλινα αγγεία , επιγραφές σε μέταλλο { π.χ διπλοί πέλεκεϊς} ή άλλα υλικά) οι περίφημες τράπεζες προσφορών.

Οι πήλινες πινακίδες εκτός από τα ανακτορικά κέντρα (Κνωσού, Φαιστού , Μαλίων, Ζάκρου) έχουν εντοπιστεί και σε άλλα μέρη εκτός Κρήτης όπως Κύθηρα , Θήρα, Κέα, Μίλητο , Τροία κ. α απόρροια του θαλάσσιου εμπορίου των Μινωιτών και των επαφών που διατηρούσαν με τους γειτονικούς λαούς. Αρκετοί μελετητές δε τους θέλουν να απομακρύνονται πολύ από τα «χωρικά τους ύδατα» φτάνοντας μέχρι και τον Ατλαντικό ωκεανό!.

Μέχρι τώρα έχουν αποκρυπτογραφηθεί αρκετά κύρια ονόματα (Δαλιδά, Τελχίς ,Φάνινα, Δώσων, Δάρης, Μιλότραλης κ.α) αλλά και ονομασίες αγροτικών προϊόντων(σιτάρι, κριθάρι, όσπρια, μέλι, οίνος, λάδι κ.α).

Αναφορικά με το μετρικό αριθμητικό σύστημα αυτό είναι απλό και επανεμφανίζεται σχεδόν αυτούσιο στη Γραμμική Β΄. Η κάθετη γραμμή συμβολίζει τη μονάδα , η οριζόντια τη δεκάδα , ο κύκλος ή η κουκίδα την εκατοντάδα ενώ ο κύκλος με το σταυρό στη μέση τη χιλιάδα.

Η Γραμμική Α΄ θεωρείται πρόγονος της Γραμμικής Β΄ αφού υπάρχουν κοινά σύμβολα και στις δύο. Ωστόσο παραμένει άγνωστη η γλώσσα στην οποία αναφέρεται. Εξάλλου στο νησί την εποχή του Χαλκού (3000-1100 π.Χ) κατοίκησαν διάφοροι λαοί όπως Αχαιοί, Δωριείς, Κύδωνες, Ετεοκρήτες (οι δύο τελευταίοι μιλούσαν μη ελληνικές γλώσσες) ενώ ερευνητές τη συνδέουν με γλώσσες της Ανατολίας.

Χαρακτηριστικό γνώρισμά της οι ανοιχτές συλλαβές ,αποτελούμενες δηλαδή από φωνήεν (Φ) ή σύμφωνο με φωνήεν (ΣΦ), σε αντίθεση με τα ελληνικά όπου υπάρχουν συμπλέγματα συμφώνων. Σύμφωνα με τον VENTRIS η γραφή αυτή συνδέεται με τη λημνιακή και την ετρουσκική γλώσσα ενώ όλες μαζί ανήκουν στον τυρρηνικό κλάδο γλωσσών.

Πάντως , η αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής Α΄ αναμένεται με αγωνία αφού όχι μόνο θα αποκαλύψει τη γλώσσα των Μινωιτών αλλά θα διαλευκάνει και το μυστήριο σχετικά με την καταγωγή τους.

Πύλη πινακίδα Γραμμικής Α γραφής.

ΓΡΑΜΜΙΚΗ Β΄ ΤΡΑΦΗ

Από τη Γραμμική Α΄ με κάποιες μετατροπές προήλθε η Γραμμική Β΄, ελληνική γραφή που παραπέμπει στα Ομηρικά έπη και πιστοποιεί την ελληνικότητα του Μυκηναϊκού πολιτισμού. Η Γραμμική Β΄ παρουσιάζεται σε πήλινες πινακίδες (αρχικά άψητος πήλος) που διασώθηκαν τυχαία αφού ψήθηκαν από την καταστροφική φωτιά που ξέσπασε στα Μινωικά ανάκτορα. Το γραφικό αυτό σύστημα χρονολογείται στα 1400 π.Χ. (Υστερομινωϊκή περίοδος)

Οι πινακίδες αυτές έχουν αποκλειστικά λογιστικό περιεχόμενο και φυλλάσσονταν στα ανακτορικά αρχεία μέσα σε καλάθια ή κιβώτια τα οποία έφεραν ενδείξεις με το περιεχόμενο αυτών των πινακίδων. Σε αρκετές περιπτώσεις έχουν ανακαλυφθεί τα ίχνη των καλάθιων αυτών αλλά και τα αποτυπώματα των γραφών.

Σε ένα επιβλητικό κτηριακό συγκρότημα, όπως το Μινωϊκό ανάκτορο της Κνωσού κινούνταν καθημερινά πλήθος κόσμου μεταξύ αυτών αξιωματούχοι, ιερείς, υπηρέτες, εποχιακοί εργάτες, τεχνίτες κ.α. Το αρχείο των πινακίδων της Μυκηναϊκής περιόδου (έλευση Αχαιών) που βρέθηκε, μας δίνει πολύτιμες πληροφορίες για το πλήθος και το είδος των δραστηριοτήτων που εκτυλίσσονταν μέσα στο ανάκτορο και στα όρια του βασιλείου. Οι απογραφές του προσωπικού αναφέρονταν σε δούλους και εργάτες που προέρχονταν από διαφορετικά μέρη και ήταν επιφορτισμένοι ο καθένας με συγκεκριμένα καθήκοντα (εξειδίκευση της εργασίας) σχετικά με τη μεταλλουργία, υφαντουργία, παραγωγή αρωματικών ελαίων κ.λ.π.

Στο χώρο 25 δε του πρώτου ανακτόρου της Φαιστού κοντά στις αποθήκες της δυτικής πτέρυγας λειτουργούσε ένα πραγματικό αρχείο, όπου καταγράφονταν τα εισαγόμενα και εξαγόμενα προϊόντα. Μαζί με άλλες γραπτές μαρτυρίες (πινακίδες και σφραγίδες) βρέθηκαν και μερικά πήλινα σκεύη που πιθανόν περιείχαν κρασί ή λάδι που αποτελούσαν την καθημερινή αμοιβή όσων εργάζονταν στο ανάκτορο, όπως συνέβαινε και στα κέντρα της Εγγύς Ανατολής τη 2^η χιλιετία π.Χ.

Οι πινακίδες με κείμενα Γραμμικής Β΄ είναι δύο τύπων: Αυτές σε σχήμα τετραγώνου (σελιδόσχημες) και αυτές σε σχήμα φύλλου φοίνικα (φοινικόσχημες). Οι πρώτες φέρουν συνήθως επιγραφές και στην πίσω πλευρά τους. Η μεγαλύτερη αυτού του είδους προέρχεται από την Κνωσό.

Η πρώτη Μινωϊκή «αλφάβητος» διδάχθηκε μάλλον σε μαθητευόμενους γραμματείς ή σε μαθητές. Κοντά στα βασιλικά διαμερίσματα στην Κνωσό σε ένα μικρό δωμάτιο βρέθηκαν πινακίδες πάνω σε πέτρινους πάγκους κολλημένους στον τοίχο που χρησίμευαν για εξάσκηση στη γραφή. Πάνω πάνω σε κάθε πινακίδα ήταν χαραγμένη μια πρόταση με σταθερό χέρι – μάλλον από το δάσκαλο. Στον υπόλοιπο χώρο οι μαθητές προσπαθούσαν με τρεμάμενο χέρι να την αντιγράψουν.

Οι πρώτες πήλινες πινακίδες ανακαλύφθηκαν από τον πρώτο ανασκαφέα της Κνωσού, Μίνωα Καλοκαιρινό και αργότερα από τον Α. EVANS που συνέχισε τις ανασκαφές το 1900. Εκτός από τα Μινωικά ανακτορικά κέντρα πήλινες επιγραφές με τη Γραμμική Β΄ βρέθηκαν και σε Μυκηναϊκά κέντρα όπως π.χ Μυκήνες, Τίρυνθα, Πύλος, Θήβα, Ελευσίνα, Ορχομενό κ.α.

Η Γραμμική Β΄ αποτελείται από ιδεογράμματα όπως π.χ αυτά που δηλώνουν τον άντρα και τη γυναίκα, 87-89 συλλαβογράμματα, αριθμητικά σύμβολα (δεκαδικό σύστημα) και σύμβολα μέτρων και σταθμών (σε δεκαδικό σύστημα). Συχνά παρατηρείται συνδυασμός ιδεογράμματος και συλλαβογράμματος. Η μεταγραφή των νοημάτων γίνεται με λατινική γραφή π.χ Ko- no- so =Κνωσός ή A-mi-ni-so= Αμνισός.

Η Γραμμική Β΄ αποκρυπτογραφήθηκε το 1952 από το νεαρό αρχιτέκτονα Μ. VENTRIS και τον γλωσσολόγο Ι. CHATWICK. Ο πρώτος στηρίχθηκε στην εσωτερική ανάλυση των κειμένων και στη συχνότητα με την οποία εμφανίζονταν διάφορα σημεία.

Παρ'ότι, όπως επισημαίνουν οι ερευνητές, δεν έχει διασωθεί ένα ενιαίο κείμενο που να φωτίζει την ιστορία και τη διπλωματία των Μυκηναϊκών κέντρων, ωστόσο οι πινακίδες αυτές δίνουν επαρκείς πληροφορίες για την οικονομία, την κοινωνία και τη θρησκεία των Μυκηναϊκών κέντρων.

Τέλος η Γραμμική Β΄ αξιοποιείται και καλλιτεχνικά σε ζωγραφική απεικόνιση στην επιφάνεια κεραμικών αγγείων συνεχίζοντας την παράδοση της Ανατολής.

Συλλαβογράμματα

A		E		I		O		U	
DA		DE		DI		DO		DU	
JA		JE		JI		JO		JU	
KA		KE		KI		KO		KU	
MA		ME		MI		MO		MU	
NA		NE		NI		NO		NU	
PA		PE		PI		PO		PU	
QA		QE		QI		QO		QU	
RA		RE		RI		RO		RU	
SA		SE		SI		SO		SU	
TA		TE		TI		TO		TU	
WA		WE		WI		WO		WU	
ZA		ZE		ZI		ZO		ZU	

Ιδεογράμματα

άνδρας	γυναίκα	κρίαρι	προβατίνα	ταύρος/βόδι	αγελάδα
μαλλί	βινάρι	ύφασμα	δέρμα βοειδούς	προβιά	σιτάρι
κριθάρι	επιές	βάδι	σύκα	κρασί	
τρίποδας	πρόχους	αμφορέας	φιάλη	ψευδόστομος	
ξίφος/βόγχι	θώρακας	άρμα	άθλογο		
χρυσός	μπρούτζος	τάβαντο χαλκού	υποπόδιο		

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΓΟΡΤΥΝΑΣ

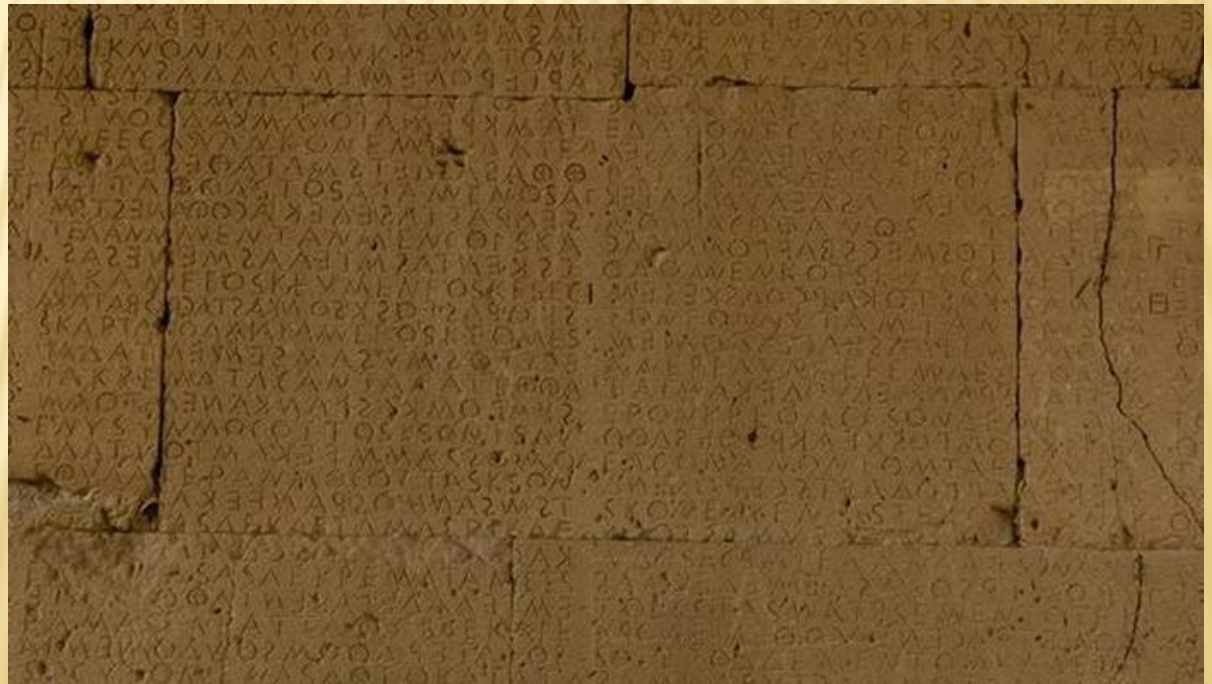
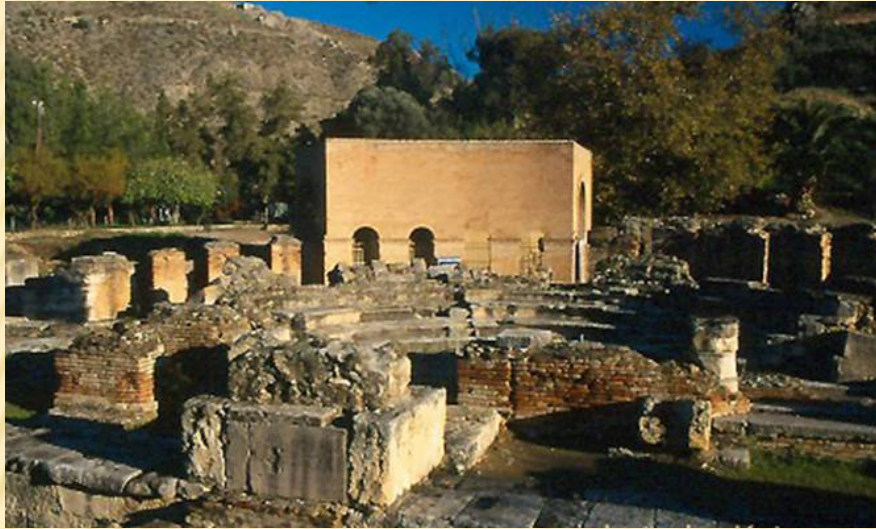
Χαρακτηρίστηκε ως « βασιλίτσα των επιγραφών» και χρονολογείται στα τέλη του 6^{ου} αι π.Χ(Αρχαϊκή περίοδος). Μαζί με άλλες επιγραφές της ίδιας περιόδου αποτελεί πραγματικό θησαυρό για την αρχαία πόλη της Γόρτυνας, σημαντικό κέντρο από τους προϊστορικούς αλλά και τους ιστορικούς χρόνους.

Χαραγμένη πάνω σε μεγάλες πέτρες που χρησιμοποιήθηκαν αργότερα ως οικοδομικό υλικό περιέχει νόμους για τις σχέσεις ελευθέρων και δούλων, στοιχεία για το κληρονομικό δίκαιο (η λεγόμενη «επίκληρος») με βάση την οικογενειακή περιουσία, στοιχεία για το οικογενειακό δίκαιο (υιοθεσία , νομική θέση της γυναίκας και της χήρας, νομική θέση των παιδιών που γεννιούνται μετά τον χωρισμό, νομική θέση παιδιών από γάμο μεταξύ ελεύθερων και σκλάβων ή αλλοδαπών ρυθμίσεις για διαζύγιο,κ.α.) , πληροφορίες για το εμπορικό δίκαιο (συμβόλαιο αγοράς, κατάσχεση, ιδιοκτησία των σκλάβων και των παιδιών τους κ.λ.π).

Οι νόμοι ήταν εντοιχισμένοι στον τοίχο ενός δημόσιου κτηρίου που χρησιμοποιούσαν ως Βουλευτήριο ή Εκκλησιαστήριο. Τους νόμους της Γόρτυνας επικαλείται ο ίδιος ο Πλάτων (« ΝΟΜΟΙ») και τους θεωρεί το πιο ενδεικτικό παράδειγμα ολοκληρωμένου νομοθετικού έργου μιας ευνομούμενης πολιτείας.

Το 1884 βρέθηκε και διασώθηκε η μεγάλη επιγραφή από τους Ι. Χατζηδάκη, Σ. Ξανθουδίδη και τον Ιταλό Fr. Halbherr γεγονός που σήμανε την έναρξη των ανασκαφών στην περιοχή οι οποίες όμως υλοποιήθηκαν το 1898 (περίοδος της Κρητικής αυτονομίας) με συνεργασία της ελληνικής και της ιταλικής αρχαιολογικής σχολής και κράτησαν έως το 1940. Έχει γραφεί σε βουστροφηδόν γραφή με την κατεύθυνση των γραμμάτων να αλλάζει σε κάθε σειρά εναλλάξ από τα δεξιά προς τα αριστερά και αντίστροφα (κίνηση του βοδιού καθώς οργώνει). Αποτελείται από 12 στήλες ή Δέλτους (Δωδεκάδελτος)

και εκτείνεται σε 630-640 στίχους από τους οποίους διασώθηκαν οι 605. Η μεγάλη επιγραφή δεν βρέθηκε όλη μαζί. Ένα τμήμα της που περιλάμβανε τους 15 πρώτους στίχους της 11^{ης} Στήλης το ανακάλυψαν στα μέσα του 19 ου αι. δύο Γάλλοι περιηγητές ο Ι. Perro και ο L.Thenon εντοιχισμένο σε νερόμυλο του κοντινού χωριού Άγ.Δέκα. Είκοσι χρόνια αργότερα άλλος περιηγητής ανακάλυψε σε σπίτι του ίδιου χωριού εντοιχισμένο άλλο τμήμα της επιγραφής με τους 15 πρώτους στίχους από τους νόμους. Η τελευταία περίπτωση αφορά στην κατασκευή ελαιοτριβείου που θα οικοδομούνταν κοντά στον αρχαιολογικό χώρο με τα ήδη υπάρχοντα οικοδομικά μέλη(!). Όπως μαρτυρεί ο ίδιος ο Ι. Χατδηδάκης στο έργο του « Ιστορία του Κρητικού Μουσείου και των αρχαιολογικών ερευνών εν Κρήτη» οι επιστήμονες έπρεπε να αντιμετωπίσουν την αμάθεια των ντόπιων χωρικών αλλά και του Οθωμανού γενικού διοικητή του νησιού Μαχμούτ Τζελάλ Εντίν που θέλησε να εμποδίσει τις έρευνες κατασκευάζοντας ένα οίκημα στην ίδια περιοχή. Χρειάστηκε η παρέμβαση της γενικής συνέλευσης των Κρητών και του αντιπροέδρου της Ι.Κ.Σφακιανάκη για να συγκατατεθεί τελικά ο πασάς και να συνεχιστούν οι αρχαιολογικές έρευνες.

Με την αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής Β΄ ήρθαν στο φως οι πρώτες ρίζες του Ελληνικού Δικαίου. Σε κείμενα με Γραμμική Β΄ διασώζεται η φράση Ουκι te-mi = Δεν επιτρέπεται. Η λέξη «θέμις» σήμαινε τον κανόνα συμπεριφοράς εξ έθους και όχι εξ αποφάσεως. Ο όρος «θέμιστες» σήμαινε τις αποφάσεις των θεών και τις δικαστικές αποφάσεις. Αρχικά οι νόμοι ήταν άγραφοι και αφορούσαν θέματα ηθικής και κοινωνικής συμπεριφοράς (εθιμικό δίκαιο) . Μετά όμως τις ραγδαίες κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις που προκάλεσε ο Β΄ Αποικισμός, έφτασε η στιγμή των μεγάλων νομοθετών («αισυμνητων») οι οποίοι απλά μετέγραψαν τους ήδη άγραφους νόμους (7^{ος} αι .χ). Δεν γνωρίζουμε ποιος ήταν ο εμπνευστής της νομοθεσίας της Γόρτυνας ούτε αν πρόκειται για ένα κείμενο που γράφηκε από το ίδιο πρόσωπο ή αν γίνονταν διαρκώς προσθήκες και τροποποιήσεις της ήδη υπάρχουσας νομοθεσίας καθώς η περιοχή κατακτήθηκε αργότερα από τους Ρωμαίους που μέχρι και τώρα θεωρούνται οι πρώτοι « διδάξαντες» του είδους (Ρωμαϊκό δίκαιο).

Πάντως φαίνεται ότι στην αρχαία Κρήτη η γνώση των νόμων ήταν υποχρεωτική , όχι μόνο για τους άρχοντες αλλά κυρίως για τους πολίτες που τους επέτρεπαν την ομαλή συμβίωση αφ' ενός και αφ' ετέρου την προστασία από την αυθαιρεσία των αρχόντων. Καθώς πίστευαν στην θεϊκή προέλευση των νόμων είχε χαραχθεί στην κορυφή της πρώτης στήλης η λέξη θεοί ή για επίκληση της θείας ευλογίας στο νομοθετικό έργο (Στα σύγχρονα συνταγματικά κείμενα : « Στο όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Αδιαιρέτου Τριάδος»).

Ο « Κώδικας» της Γόρτυνας αποτελεί όχι μόνο την πρώτη γραπτή νομοθεσία της Ευρώπης αλλά σηματοδοτεί κυρίως το πέρασμα από την πρωτόγονη νομοθεσία στη σύγχρονη αφού πολλές διατάξεις του διέπουν ακόμη και σήμερα κλάδους του ισχύοντος δικαίου. Η προοδευτικότητα και το ελεύθερο πνεύμα που τους χαρακτηρίζει (ιδιαίτερα σε θέματα οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου) τον αναδεικνύουν σε πρωτοποριακό κείμενο για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΧΑΜΟΥΡΑΜΠΙ

- 1.Θεϊκή προέλευση των νόμων
2. Ο κοσμικός άρχοντας είναι και ο «βασιλιάς της δικαιοσύνης»
3. Ορισμένες διατάξεις του θυμίζουν την αυτοδικία , τον Μωσαϊκό Νόμο, και τους βάνουσους νόμους του Ισλάμ.
4. Πρόκειται για ποινικό κώδικα με αυστηρές ποινές όπως π. χ : ο θάνατος , ο πνιγμός , ο ανασκολοπισμός, ακρωτηριασμός, μαστίγωση , εξορία κ.λ.π
5. Οι ποινές καθορίζονταν ανάλογα με την κοινωνική θέση των δραστών.
6. Ωστόσο υπήρχαν και προοδευτικές για την εποχή διατάξεις που αφορούσαν θύματα και αδύναμους όπως π.χ το δικαίωμα διάζευξης και στις γυναίκες, το αλληλέγγυο των συζύγων για χρέη κ. α.
7. Το έργο περισσότερο χαρακτηρίζεται ως « πολιτική διαθήκη» ενός ηγεμόνα παρά νομοθετικός κώδικας.

ΚΩΔΙΚΑΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ

1. Θεϊκή προέλευση των νόμων
2. Οι άρχοντες, «κόσμοι», είναι και οι μεγάλοι δικαστές.
3. Προοδευτικές διατάξεις που προστατεύουν ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (χήρες,ορφανά,δούλους)
4. Η αυτοδικία απαγορεύεται. Η δίωξη του εγκλήματος αποκλειστική ευθύνη της πολιτείας.
5. Τιμωρείται αυστηρά ο βιασμός και η μοιχεία.
6. Ορίζονται χρηματικές ποινές για οικονομική αποζημίωση και ηθική βλαβη.
7. Όποιος προσέβαλε δούλους τιμωρούνταν αυστηρά.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΦΟΙΝΙΚΙΚΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ

Ένα άλλο σημείο τριβής, διαφωνιών και διχογνωμίας μεταξύ των ειδικών είναι και η θεωρία του Φοινικικού αλφαβήτου. Ότι δηλαδή, επειδή η γραφή των Μυκηναίων ήταν δύσκολη και δύσχρηστη, ξεχάστηκε μετά την κατάρρευση των Μυκηναϊκών κέντρων, ενώ τα ελληνικά φύλα υιοθέτησαν από τους Φοίνικες στα τέλη του 9^{ου} και στις αρχές του 8^{ου} αι π.Χ ένα άλλο σύστημα (« Φοινικία γράμματα» Ηρόδοτος), το οποίο προσάρμοσαν στις δικές τους φωνητικές αξίες. Συγκεκριμένα πρόσθεσαν σε αυτό φωνήεντα, επειδή το Φοινικικό αλφάβητο περιέχει μόνο σύμφωνα ή κάποια από αυτά τα μετέτρεψαν σε φωνήεντα και έτσι δημιούργησαν το «πρώτο πραγματικό» αλφάβητο. Άμεση συνέπεια αυτής της μεταβολής αλλά και των συγκυριών που την ενίσχυσαν (Α΄ και Β΄ Αποικισμός) ήταν η κατάκτηση της γραφής από τους περισσότερους και όχι μόνο από λίγους γραφείς.

Ωστόσο προκύπτουν αρκετά ερωτήματα και διαπιστώσεις που φαίνεται ότι θέτουν υπό αίρεση τη «δωρεά» του Φοινικικού αλφαβήτου. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Η ίδια η καταγωγή των Φοινίκων: Αρκετοί υποστηρίζουν ότι δεν ήταν Σημιτικό φύλο αλλά προήλθαν από μετανάστευση των αρχαίων Κρητών στην περιοχή της Παλαιστίνης ή ακόμη από την ανάμειξη Κρητών-Αχαιών μετά την εκδίωξή τους από τους Δωριείς. Δεν είναι τυχαίο ότι η ελληνική μυθολογία θεωρεί τον Φοίνικα ελληνογενή (Ομήρου Ιλιάδα Ι 607-659 «Φοινίξ διοτρεφές» και «Δί φίλος»)
- Στο ελληνικό αλφάβητο υπάρχουν λέξεις μόνο από φωνήεντα όπως π. χ ΥΙΟΣ, ΑΕΙ, ΟΙΑ κ.α
- Η ύπαρξη των δικών μας φ,χ, ψ, ω δεν υπάρχουν στο φοινικικό αλφάβητο.
- Η γραφή των Φοινίκων ξεκινούσε από τα δεξιά προς τα αριστερά ενώ των Ελλήνων αντίστροφα από αριστερά προς τα δεξιά.
- Και τέλος τότε πρόλαβαν οι Έλληνες να διαμορφώσουν τη γραφή με την οποία γράφτηκαν τα Ομηρικά έπη;

Η πιο πειστική απάντηση που δίδεται στους προβληματισμούς αυτούς είναι ότι η γειννίαση και η συνεχής μετακίνηση των πληθυσμών αυτών για εμπορικούς λόγους κυρίως έφερε την αλληλεπίδραση και στον τρόπο γραφής.

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΥΠΩΝ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ**

Αρχαϊκόν,
Αττικής 600 π.χ.

Μιλήτου
700 π.χ.

Θήρας
700 π.χ.

Κρήτης 1.100 π.χ.

πρωτοελληνικό

Αιολοδωρικό

Ιωνικό

αρχαιοκρητικό Α

φοινικικό Α

αρχαιοκρητικό Γ

φοινικικό Γ

αρχαιοκρητικό Ζ

φοινικικό Ζ

αρχαιοκρητικό Ξ

φοινικικό Ξ

αρχαιοκρητικό Ο

φοινικικό Ο

αρχαιοκρητικό Τ

φοινικικό Τ

Οι ειδικοί προσδιορίζουν την παρουσία των ελληνικών φύλων στους χώρους που κατοίκησαν γύρω στον 20 ο αι π.Χ. . Η έλευση έγινε κατά κύματα: Ίωνες (20^{ος} αι π. Χ), Αιολοαχαιοί (17^{ος} αι π.Χ) και τέλος οι Δωριείς (12^{ος} αι π. Χ). Οι λαοί που κατοικούσαν στον ίδιο χώρο πριν την έλευση των αρχαίων Ελλήνων ονομάζονται σήμερα συμβατικά Αιγαίοι ή Προέλληνες και αντιπροσωπεύονται αρχαιολογικά στα μνημεία των Αιγαιακών πολιτισμών. Μοιραία από αυτούς τους πληθυσμούς επηρεάστηκε και η γλώσσα και έτσι αρκετές λέξεις πέρασαν στο λεξιλόγιό τους που διατηρούνται έως σήμερα όπως π. χ τοπωνύμια (Ζάκυνθος, Κόρινθος, Παρνασσός κ.α) , ονόματα φυτών και ζώων (υάκινθος, δάφνη, ελαία , κωβίος, σαργός, σπάρος κ.α) και άλλες όπως π.χ θάλασσα, βασιλεύς, θάλαμος κ.α.

Οι λόγοι που έγινε η διαίρεση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας σε διαλέκτους είναι κυρίως φυσικοί (γεωμορφολογία του εδάφους) και ιστορικοί (μετανάστευση , αποικισμός, εισβολή κ.λ.π). Με βάση τη γεωγραφία του τόπου οι διάλεκτοι διαιρούνται στις ανατολικές (ιωνοαττική, αιολική και αρκαδοκυπριακή) και στις δυτικές που διακρίνονται στη βορειοδυτική (φωκική, λοκρική κ.α) και τη δωρική (λακωνική, αργολική, δωδεκανησιακή κ.α)

Παρά τις διαφορές των διαλέκτων στη φωνητική και τη μορφολογία (λιγότερο στη σύνταξη) γίνονταν αντιληπτές ακόμη και από αυτούς που δεν τις μιλούσαν.

Η γλώσσα των Ομηρικών επών δεν συμπίπτει με μια ορισμένη διάλεκτο αλλά περιέχει διαλεκτική ποικιλία. Τα στοιχεία που πλεονάζουν είναι βέβαια αιολικά και ιωνικά αλλά κατά την μεταγραφή των επών στην εποχή του Πεισίστρατου προστέθηκαν και στοιχεία της αττικής διαλέκτου. Η δωρική διάλεκτος αποκλείεται λόγω ιστορικής αναγκαιότητας (Οι Δωριείς ευθύνονται , μεταξύ άλλων , για την κατάρρευση του κόσμου που αναφέρονται τα Ομηρικά έπη) .

Η γλώσσα των επών γίνεται ο πρόδρομος των λεγόμενων λογοτεχνικών γλωσσών που ήταν προσιτές στον καθένα που μιλούσε ελληνικά έστω κι αν απαιτούσε προσπάθεια εξαιτίας ιδιαίτερης σύνταξης ή ενός ιδιαίτερου λεξιλογίου. Ορισμένες λέξεις έχουν αρκετή συγγένεια με τη Γραμμική Β´ (Πινακίδες Πύλου) και την αρκαδοκυπριακή διάλεκτο.

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

- ✘ Ἴνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε· πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν, ἀρνύμενος ἣν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων. ἀλλ' οὐδ' ὥς ἐτάρους ἐρρύσατο, ἰέμενός περ· αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο, νῆπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἥελίοιο ἦσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ. τῶν ἀμόθεν γε, θεά, θύγατερ Διός, εἶπε καὶ ἡμῖν.
- ✘ (A 1-10)

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΗΣ ΙΛΙΑΔΑΣ

- ✘✘ «Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος οὐλομένην, ἣ μυρὶ Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε, πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν ἡρώων, αὐτοὺς δε ἐλώρια τεῦχε κύνεσσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσι, Διός δ' ἔτελείετο βουλή, ἐξ οὗ δὴ τά πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε Ἀτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.»
- ✘ (A 1-7)

- ✘ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΙΣΠΗΛΙΟΥ : Ανακαλύφθηκε το 1993 στο Δισπηλιό Καστοριάς, λιμναίο οικισμό της Νεολιθικής εποχής , στη θέση Νησί , μετά από συστηματικές ανασκαφές του τμήματος Προϊστορικής αρχαιολογίας του ΑΠΘ με την επίβλεψη του καθηγητή Γ. Χουρμουζιάδη. Χρονολογείται , με τη βοήθεια του C 14 στα 5260 π.Χ. Πρόκειται για ξύλινη πινακίδα που ανακαλύφθηκε στο βυθό της λίμνης με εγχάρακτα γραμμικά στοιχεία ,πρωϊμότερα της Γραμμικής Α΄ (τέσσερεις χιλιάδες πριν την εμφάνιση των κρητομυκηναϊκών πινακίδων και δύο χιλιάδες πριν τη Σουμεριακή γραφή). Δεν αποκλείεται να αποτελεί μια πρώιμη μορφή γραπτού λόγου ενώ παρόμοια σύμβολα εντοπίζονται και σε πήλινες πινακίδες οικισμών της Νότιας Βαλκανικής χερσονήσου (πολιτισμός Vinca). Χαρακτηρίζεται ως «το πρώτο Ευρωπαϊκό κείμενο» παρά τις επιφυλάξεις του καθηγητή αν πρόκειται πράγματι για σύστημα γραφής.
- ✘ Το μήνυμά της προφανώς γραμμένο από έναν νεολιθικό ψαρά ή παραλίμνιο έμπορο, δεν έχει ακόμη αποκρυπτογραφηθεί και ούτε πρόκειται καθώς η επιγραφή εξαφανίστηκε μυστηριωδώς ή έχει καταστραφεί (!:). Ο Γ. Χουρμουζιάδης σε ανακοίνωσή του στην επιστημονική κοινότητα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «τα χαράγματα», οργανωμένα σε στίχους , δεν έχουν ούτε διακοσμητικό ούτε ιδεογραφικό χαρακτήρα αλλά εντάσσονται στο σύστημα της παλαιοευρωπαϊκής γραφής και μάλιστα της πρώιμης φάσης της. Διακρίνεται δε η προσπάθεια αφαίρεσης που αποδεικνύει διανοητική επεξεργασία.
- ✘ Ο Καλλίμαχος Διογένους βασιζόμενος στη Γραμμική Α΄ σε μια προσπάθεια ανάγνωσης της πινακίδας έδωσε το εξής κείμενο : « Στον Κάστορα της Θεσπρωτίας λίμνης της Δύσης (ή των δύο λιμνών) τον ήρωα» ενώ ο Αντώνης Θωμά Βασιλάκης διαβάζει : « ΠΟΙΩ ΣΠΕΣΔΗΝ ΜΕ ΔΕΠΑΣ» (Κάνω σπονδή με κύπελλο) συνδέοντας τον τρόπο γραφής της πινακίδας με τους ορφικούς» που την έγραψαν με «καλλιγραφικά» γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου βάζοντας «ιερογλυφικά» στα κατάλληλα σημεία.
- ✘ Το αρχαιολογικό αυτό εύρημα ανατρέπει πολλά που ξέραμε μέχρι σήμερα και σε αυτό , μεταξύ άλλων, βασίζονται και οι επικριτές της θεωρίας του Φοινικικού αλφαβήτου.

ΚΑΘΑΡΟΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΤΗΣ ΠΙΝΑΚΙΑΔΑΣ

4A ΠΙ Ξ ΞΑ ΞΜ Ξ4H5 7 9 Δ +] ρ Ξ ←

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΣΕ ΓΡΑΜΜΙΚΗ Α'

Π = Π = ta, ρ = ρ = ka, +] =) * - su,

Δ = Δ' = do, 9 = 9 = ra, 7 = F = to,

ξ = ξ H = pa, H = H + 9 = para, 1 = < = fi,

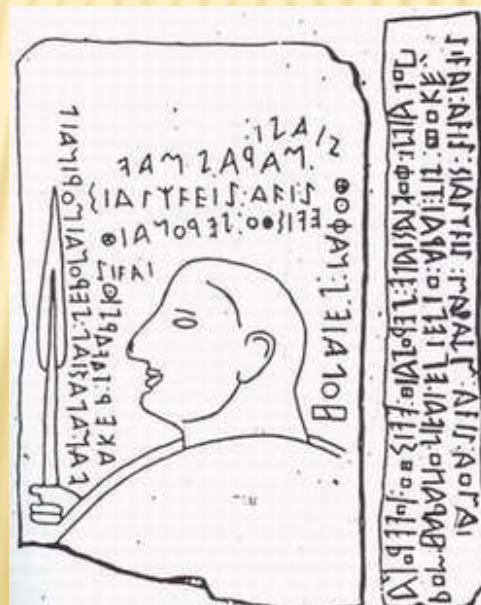
M = | | = m, Ξ = Ξ = u, 4 = 4 = do, Ξ = si,

Ξ = Ξ = re, Π = Π = di, A = A = e, + = to,

4 = 4 = u, c4 = to + e = roe.

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΛΗΜΝΟΥ (ΣΤΗΛΗ ΤΩΝ ΚΑΜΙΝΙΩΝ) : Βρέθηκε το 1886 στο χωριό Καμίνια της Λήμνου και με ένα άλλο πλήθος ευρημάτων πιστοποιεί την ύπαρξη του λεγόμενου πολιτισμού του Β.Ανατολικού Αιγαίου (Αιγαιακοί πολιτισμοί- εποχή του χαλκού). Ήταν προσαρμοσμένη σε ταφική στήλη των ελληνιστικών χρόνων και φέρει ανάγλυφη προτομή πολεμιστή ο οποίος στο δεξί χέρι κρατάει δόρυ ενώ με το αριστερό ενδεχομένως ασπίδα. Πάνω από το κεφάλι του πολεμιστή υπάρχει εγχάρακτη επιγραφή με βουστροφηδόν γραφή ενώ ένα άλλο (ή το ίδιο;) κείμενο σχηματίζεται αριστερά και δεξιά της μορφής σε κατακόρυφη διάταξη. Ίσως και να πρόκειται για δύο διαφορετικούς χαρακτες. Κατά πάσα πιθανότητα η επιγραφή γράφτηκε στη γλώσσα των Τυρσηνών –Πελασγών που κατοικούσαν στο νησί από τους νεολιθικούς χρόνους μέχρι την εκδίωξή τους από τον Μιλτιάδη , γιο του Κίμωνα. Από το γεγονός αυτό συμπεραίνεται ότι η επιγραφή αυτή γράφτηκε τον 6 ο αι π. Χ με ελληνικό αλφάβητο σε λαλιά όμως άγνωστη και ακατανόητη. Τελικά ερμηνεύτηκε από τον Ι. Θωμόπουλο το 1912 με το εξής περιχόμενο: Στο α΄μέρος της επιγραφής υμνείται ο Μυριναίος ήρωας Ταβάρζιος Χαράλης ο οποίος έσωσε την πατρίδα του από την επιδρομή των γειτόνων Θρακών – Μαλιέων. Στο β΄μέρος υμνείται διότι πολέμησε εναντίον των Φωκέων και σκοτώθηκε. Εκφράζεται η λύπη και συστήνεται στον οδοιπόρο να έχει διαρκή λύπη και μαράζι αφού στη νέα επίθεση των Θρακών δεν υπάρχει πια να υπερασπιστεί την πατρίδα του.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε πόσο οι Πελασγοί κάτοικοι της Λήμνου διατήρησαν ανέπαφη τη γλώσσα τους μέχρι το 510 π.Χ και θέλησαν να εκφράσουν την αιώνια ευγνωμοσύνη τους στο νεκρό ήρωά τους.

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΙΠΥΛΟΥ

Μετά τις Μυκηναϊκές επιγραφές θεωρείται η αρχαιότερη. Χαραγμένη στη βάση του λαιμού οινόχους με φορά από δεξιά προς τα αριστερά κυκλικά («κύκλω επι τα λαιά) αρχίζοντας από τη λαβή της οινόχους φέρει το εξής κείμενο: (ΗΟΣΝΥΝΟΡΧΕΣΤΟΝΠΑΝΤΟΝΑΤΑΛΟΤΑΤΑΠΑΙΖΕΙΤΟΤΟΔΕΚΛΜΙΝ - ὅς νῦν | ὄρχη|στῶν πάν|των ἄτα|λώτατα | παίζει τῷ τόδε ...), που σημαίνει σήμερα, ότι «την κανάτα αυτή θα την πάρει ο χορευτής που θα χορέψει πιο χαριτωμένα». Ήταν δηλαδή έπαθλο χορευτικών αγώνων.

Χρονολογείται το 740 π.Χ ενώ η επιγραφή που φέρει στοιχεία Φοινικικού και ελληνικού (προεुकλείδιου) αλφαβήτου χαρακτήκε λίγο μετά το ψήσιμο του αγγείου. Καινοτομεί ως προς τα γράμματα αφού το Φ, Χ και Ψ που δεν υπάρχουν στο Φοινικικό αλφάβητο πρωτοεμφανίζονται τώρα ενώ το Η και το Ω αποδίδονται ως Ε και Ο.

Κατασκευάστηκε από τον «τεχνίτη του Διπύλου» σε υστερογεωμετρικό εργαστήριο και ενώ αρχικά προοριζόταν ως έπαθλο αθλητικών αγώνων αργότερα έγινε κτήρισμα στον τάφο του νικητή (Κεραμικός). Η οινόχου σήμερα φυλάσσεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών.

ΤΟ ΚΥΠΕΛΛΟ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡΑ

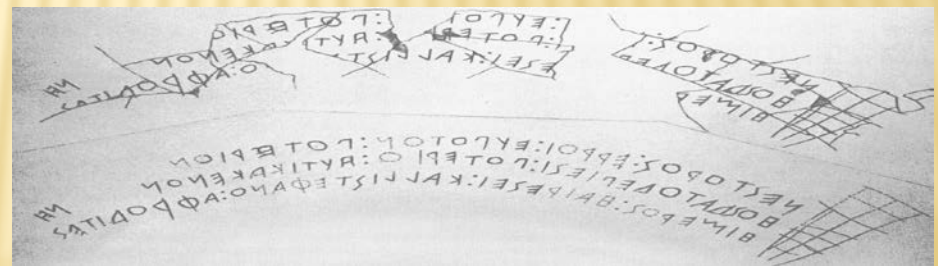
Πήλινο αγγείο (κοτύλη) που κατασκευάστηκε στη Ρόδο το β΄ μισό του 8^{ου} αι π. Χ και βρέθηκε σε τάφο στις Πιθηκούσες της Κ. Ιταλίας (σημερινό νησί Ίσκια). Φέρει επιγραφή γραμμένη σε τρεις στίχους από δεξιά προς τα αριστερά:

ΝΕΣΤΟΡΟΣ:...:ΕΥΠΟΤΟΝ:ΠΟΤΕΡΙΟΝ
ΗΟΣΔΑΤΟΔΕΠΙΕΣΙ:ΠΟΤΕΡΙ...:ΑΥΤΙΚΑΚΕΝΟΝ
ΗΙΜΕΡΟΣΗΑΙΡΕΣΕΙ:ΚΑΛΛΙΣΤΕΦΑΝΟ:ΑΦΡΟΔΙΤΕΣ»

[δηλαδή, πρόχειρα μεταφρασμένο: «Του Νέστορα είμαι το ποτήρι, ιδανικά φτιαγμένο για να πίνεις. Όποιος πει από το ποτήρι αυτό, αμέσως θα καταληφθεί απ' τον πόθο της ομορφοστεφανωμένης Αφροδίτης».

Πολλές και διαφορετικές οι ερμηνείες για τη σκοπιμότητα της επιγραφής (μαγικοθρησκευτική χρήση του αγγείου που λέγεται ότι ανήκε στο βασιλιά της Πύλου, σε ναό της Αφροδίτης στα απέναντι παράλια ή στιχουργικό παιχνίδι συμποσίου). Βρέθηκε ως κτέρισμα σε τάφο νεαρού αγοριού για να μπορέσει να χαρεί στην άλλη ζωή τις χαρές που στερήθηκε.

Σήμερα φυλάσσεται στο Museo Archeologico di Pithecusa στην Ίσκια.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΑΛΙΔΑ ΜΕΤΕΤΡΙΑ ΜΕΛΕΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ

- ✘ Οι αρχαίοι χρησιμοποίησαν τα εξής υλικά ως γραφική ύλη :
 - Τον λίθο
 - Τον πηλό (ακόμη και θραύσματα αγγείων/ οστρακισμός)
 - Τις ξύλινες πινακίδες
 - Τα μεταλλικά ελάσματα
 - Τον πάπυρο
 - Την περγαμηνή.

ΑΛΦΑΒΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

	Βόρεια σημασιή	Άγρια Σίμων	Εύβοια	Βοιωτία	Θεσσαλία	Φωκίς	Λοκρίς - Ιπποκίς	Αίγνα, Κυθωνία	Κορινθός, Κέραιρα	Μέγαρα, Βυζάντιον	Σικεών	Φλεισίς, Κλειοναί, Τίρυνς	Άργος, Μυκίνα	Ανατολική Άργολίς	Λακωνία, Μεσσηνία, Τάρας	Άρκαδία
άλφα	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α
βήτα	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β
γάμμα	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ
δέλτα	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ
ε ψιλόν	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε
δίγαμμα	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ
ζήτα	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ
ήτα	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Β	-	-	-	-
ήτα	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η	Η
θήτα	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ
ιώτα	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι
κάπτα	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ
λάμδα	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ
μυ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ
νυ	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν
ξεϊ	Ξ	ΧΣ	Ξ	ΧΞ	+	+	+	ΧΣ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	+	Χ	Χ
ο μικρόν	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο
πει	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π	Π
σάν	Σ	-	Μ	-	Μ	-	-	Μ	-	Μ	Μ	Μ	?	Μ	-	-
κόπτα	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ
ὀω	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ
σίγμα	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	-	Ξ	-	-	Ξ	Σ	Σ	Ξ
ταυ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ
υ, υ ψιλόν	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ
φεϊ	-	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ
χεϊ	-	Χ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Χ	Χ	Χ	Χ	Χ	Χ	Χ	Υ	Υ
ψεϊ	-	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Φ	Φ	Φ
ὦ, ὦ μέγα	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8?	-	-	-	-
στίξη	ι	:::	:::	:::	:::	:::	:::	:::	:::	:::	ι	:::	:::	:::	:::	:::

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με αυτή τη σύντομη περιπλάνηση στο μαγικό κόσμο της γραφής του αρχαίου κόσμου επισκεφθήκαμε χώρες και πολιτισμούς που χάρη στη δύναμη του γραπτού λόγου άφησαν ανεξίτηλα ίχνη και έδωσαν το έναυσμα να γεννηθεί ο πνευματικός πολιτισμός του ανθρώπου οριοθετώντας το πέρασμά του από την προϊστορία στην ιστορία. Μαζί με τα άλλα, τα υλικά και τεχνικά πολιτιστικά μνημεία, οδήγησαν αρκετούς να στρέψουν το βλέμμα και το ενδιαφέρον τους στο παρελθόν για να γεννηθεί έτσι ο θαυμαστός κόσμος της επιστήμης της Αρχαιολογίας αλλά και άλλων ανθρωπιστικών σπουδών.

Ο πλούτος των ευρημάτων, στην πλειοψηφία τους πρωτογενών πηγών, συγκινεί και εντυπωσιάζει τους ειδικούς επιστήμονες αλλά και απλούς ανθρώπους και φέρνει προσθήκες ή και ανατροπές στην ήδη κατακτημένη γνώση. Και φαίνεται ότι έχουμε ακόμη να περιμένουμε πολλά.

« Ο χρόνος δεν παίζει κανένα ρόλο στην Ιστορία. Πάντα με παραξένευε που οι σύγχρονοί μου, που πιστεύουν πως κατέκτησαν και διαμόρφωσαν το διάστημα, αγνοούν ότι μπορούμε να μικραίνουμε την απόσταση των αιώνων ανάλογα με το κέφι μας.»

MARGUERITE YOURCENAR, ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

(Σημειωματάριο με σκέψεις και απολογισμούς της συγγραφέως).